

p. jud. de Solsona, escriu *Cardaner*, passim, i algun cop *Cardener* (p. ex., s. v. *Buidasachs*), i en l'article; amb *o* només als articles *Cardona* i *Manresa*. La forma *Cardoner* es va propagar, sobretot entre gent de Bna. i comarques apartades per una natural contaminació del nom de *Cardona* més conegut en tota la terra nostra, vila regada pel *Cardener*.

Així fins i tot en obres de geògrafs i excursionistes del segle passat: Osona «*Guia del Llusanès, de les conques del Llobregat, el Cardoner* ---» Bna. 1899; *AlcM* en la primera ed. (1935) posa *Cardoner* com a derivat de *Cardona* (esborrat i omès del tot en la segona); la *GCC Cardener* en el mediocre volum de Bna.

Van reaccionar d'altres, restaurant *Cardener*: en particular Z. Rocafort en el vol. de la província de Lleida de la *GCC*; i sobretot Pau Vila en diverses obres geogràfiques, des de 1930; i CATorras, que en el volum del *Pirineu Català*, dedicat a la Comarca del *Cardener*, a. 1922, escriví (p. 356): «El nom d'aquest riu s'ha anat corrompent d'algun temps ençà; oficialment se li ha donat el nom de *Cardoner*, i això ha fet que s'anés perdent en molts llocs l'antic i veritable --- en la part alta de la comarca, espt. continua nomenant-se tal com se deu».

Cert que acaba amb unes etimologies errònies: «ve dels grans *quers* o roques entre els quals neix el riu en les seves fonts de La Coma» i suggerint fantàsticament que el riu fos el que donà nom a Cardona. La forma bona ha quedat consagrada oficialment, des que la Generalitat adoptà *Clariana de Cardener*, com a nom d'aquest municipi; i en el llibre *Divisió Territorial* de 1933, figura *Cardener* pp. 203 i 205.

MENCIONS ANT. 981: «rio *Cardasinarium*» (Miret S., *Castellbò*, 33).¹ 982: el comte Borrell dóna unes «terres e --- casals», junt amb els que «sunt in *Kardosenario*» a la casa de Sant Pere Apòstol, «qui est fundata in valle *Lordensi*, in loco cuius vocabulum est *Scalas*, cenobii de *Ipsa Currize*», extractat d'un pergami de l'arxiu de la SdUrg. per Mn. Pere Pujol (*Docs. en Vg. dels SS. XI-XIII*), p. 9n., que identifica aquest monestir amb St. Pere de (Grau d') Escales [a la Vall d'Ora]; 1027 en un testament que juren a Ardèvol: «tenuissent clerici Ste. Marie et St. Vicentii quod abbat in *Cardo-asinario*» (*Cart. St. Cugat II*, p. 158).⁴⁵ Ardèvol és a uns 10-12 k. SO. de Clariana de Cardener i de Cardona, i aqueixes esglésies o capelles de St. Vicenç i Sta. Maria es troben totes dues en el te. de *Castellfollit de Riubragós*, uns 8 k. més al SO. que Ardèvol: deu tractar-se de la zona de la ribera del *Cardener*.

1037: l'alou d'Altracs [vegeu l'article *Altracs*] «--- in apendicio --- de *Ladurç* --- afrontat, de una parte in *Cardosner*; mer. *Olius*, occ. *Solsona*, circio *Timoneda*» [llegit a l'Arx. de Solsona]; 1061 parlant del llit del riu: «in castrum *Olium* --- de occid. in *alveo Cardosnario*»; 1073:² «castrum *Cleriana*, locum q. d. *Suribes* --- afr. or. in ipso torrent --- mer --- *Valle Corba*, occid. in flumine *Cardosnario*,³ circio strada --- contra *Olius* sive *Solsona* ---»; 1077: «in

Olius --- vinea q. habemus in parte *Cardosner* --- afr. de mer. vel de occ. in ipsas saxas qui sunt contra *Cardosnario*»; 1082: «ipsos mulins qui sunt in ipsa insula qui est in *Kardosner* --- par. Sti. Stephani in ipsa ribera in *Chardosner*»; 1092: «tivo *Cardosnario*» cit. junt amb Navès; 1094: «flumen de *Cardosner*» cit. junt amb Ugern; 1098: «*Olius* --- riuo *Cardosnario*». Tots, docs., llegits a l'Arx. de Solsona. 1080 riu *Kardosner* (Serra V., *BCEC* 1908, p. 80); 1094 «flumen de *Cardosner*» (id. ibid. 1909, 21).

Més tard apareix ja sense la *s*, i en forma subordinada del tot a la de *Cardona*; 1424: «fluminis *Cardonerii*» en doc. de Cardona (Serra V., *BCEC* 1905, 335); i en docs. en cat., del mateix lloc: 1455 «lo fflum de *Cardona*», i 1456: «lo riu de *Cardona*» (Serra V., ibid. 336, 337). No ens fiem tant del següent, 1103: «ab or. clima in fluvium *Cardonarii*, sive te. castro de *Clariana*, ---» que Baraut (*Hist. de El Miracle*, 18) treu d'un cartulari tardà (*Llibre Verd* de Solsona).

ETIM. En conclusió, en les mencions antigues hi ha una majoria aclaparadora on té la forma *Cardosner*, *-osnario*; i sense la *-s* no apareix fins al S. xv, comprovant així la tesi dels bons geògrafs que és nom independent del de *Cardona*, alterat per influència d'aquest, només tardanament; o, en realitat mai, si ens atenim a la forma viva; les dades amb *-sn-*, per una part persisteixen tenaçment, fins aleshores; si bé potser ja en la vocal *o*, comencen a ressentir-se de la contaminació amb el nom de l'antiquíssima i noble vila, de fama i glòria pan-catalana; però en les tres més antigues, de cap a l'any 1000 i abans, hi ha, de més a més, una vocal entre la *s* i la *n*; i en les dues més arcaïques tenim vocal *a*, duent-nos encara més lluny del nom de *Cardona*: *Cardasinarium*, *-doasinarium*.

Això ens mena, quasi a cegues, a l'etimologia que ja vaig anticipar, en termes esquemàtics, en el *DECat II*, 570a53: *CARDASINARIUS* 'el dels camps de cards d'ase'. Es tracta d'unes espècies comuníssimes a les nostres terres i a tota l'Europa occidental, dels gèneres *Carduus* i *Cirsium*: els cards d'ase (*dicc.* Fabra, *AlcM* i ja Labèrnia etc.), amb variant lexical *card burral* en el P. Val. (Masclans), *carxofa de burro* en el Rosselló, cast. *cardo borriqueño* o *borriquero*; i per als noms francesos i occitans, i per a informes de com agraden als rucs i altres animals, vegeu Littré, s. v. *chardon*; i és denominació creada paral·lelament en les llengües no romàniques; com el basc *asta-kardu-a* (bc. *asto* 'ase') que llur millor lexicògraf botànic, Lakoizketa (p. 109), i Mitxelena, troben, no solament a Navarra, com a nom del *Cirsium lanceolatum Scop.*

Derivació natural de *CARDUUS ASINI*. Els *NLL* derivats de *CARDUUS* i els seus derivats i compostos són incomptables: *Cardós* (*VALLIS CARDOSUS*), *Cardosa*, *Cardet*, *Cardédo(l)*, *Cardone(l)s*, *Cardassar* (*St. Llorenç des ~*) i *Cardintzar*, que vénen de varietats semblants al card d'ase; *Cardell*, *Cardameller* i altres, que ja concreto en l'article *card* del *DECat*; probablement també *Carlit*, i qui sap si el mateix *Cardona*. Sembla que els responsables del doc. de 1027 tinguessin cons-